

Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „Akt 5 listopada 1916 roku – konsekwencje dla Polski i Europy”

*Joanna Piórkowska
Toruń*

W dniach 4-5 listopada 2016 r. na Wydziale Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „Akt 5 listopada 1916 roku – konsekwencje dla Polski i Europy”. Organizatorem konferencji był Zakład Historii XX wieku Instytutu Historii i Archiwistyki UMK. Celem konferencji było nie tylko upamiętnienie tego ważnego wydarzenia w historii Polski, ale przede wszystkim zwrócenie uwagi na jego konsekwencje dla naszego kraju oraz Europy w oparciu o najnowsze wyniki badań. Ze względu na przypadającą w tym roku setną rocznicę uchwalenia Aktu 5 listopada 1916 r. konferencja zgromadziła wielu wybitnych badaczy XX w. z całej Polski. Do Torunia przybyli przedstawiciele wielu ośrodków naukowych z takich miast, jak Warszawa, Wrocław, Kraków, Szczecin, Lublin, Białystok, Piotrków Trybunalski, Bydgoszcz, Łódź czy Katowice. Zakład Historii XX wieku UMK miał również przyjemność gościć reprezentantów ośrodków zagranicznych: Uniwersytetu Alberta Ludwika we Freiburgu, Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie, Uniwersytetu Śląskiego w Ostrawie czy Reńskiego Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma w Bonn. Podczas konferencji nie zabrakło prelegentów ze strony gospodarza konferencji – Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także przedstawicieli zaprzyjaźnionych wydziałów czy lokalnych władz.

Zgromadzonych gości powitał kierownik Zakładu Historii XX wieku prof. dr hab. Jarosław Kłaczek, zwracając równocześnie uwagę na specyfikę oraz niemałe znaczenie uchwalenia Aktu 5 listopada. Dokument ten, podany do wiadomości przez cesarzy Niemiec i Austro-Węgier, zawierał bowiem obietnicę powstania Królestwa Polskiego w powiązaniu z dwoma zaborcami. Nie

wspomniano w nim jednak o granicach czy kwestii niepodległości przyszłego państwa. Należy jednak zauważyć, że proklamacja obu cesarzy spowodowała umiędzynarodowienie sprawy polskiej i wpłynęła na jej dalszy rozwój. Głos zabrał również dziekan Wydziału Nauk Historycznych prof. dr hab. Stanisław Roszak, podkreślając wagę zorganizowanej konferencji oraz to, że Akt 5 listopada sprawił, iż od tego momentu Polska stała się ważnym elementem gry międzynarodowej.

Pierwszy panel konferencji został zatytułowany: „Akt 5 listopada w optyce państw zachodnich i centralnych”. Jego moderatorami byli pracownicy UMK: prof. dr hab. Mieczysław Wojciechowski oraz prof. dr hab. Zofia Waszkiewicz. Pierwszy z prelegentów, prof. dr hab. Marek Kornat, skupił się na zagadnieniach ogólnych związanych ze znaczeniem Aktu 5 listopada dla umiędzynarodowienia sprawy polskiej w okresie I wojny światowej. Kolejnym poruszonym problemem była perspektywa niemiecka. Poświęcone jej były wystąpienia: prof. dr hab. Alberta Kotowskiego pt. „Akt 5 listopada i sprawa polska w debatach parlamentarnych Reichstagu 1916–1918” oraz prof. dr hab. Arkadiusza Stempina – „Akt 5 listopada sukces »propolskiej« opcji gen. H.v. Beselera i jego konsekwencje dla niemieckiej polityki w Polsce”, a także dr Katarzyny Grysińskiej-Jarmuły pt. „Udział B. Hutte-Czapskiego w pracach nad przygotowaniem Aktu 5 listopada”. W panelu nie zabrakło również spojrzenia na to wydarzenie ze strony „słabszego partnera” – Austro-Węgier, zagadnieniu temu poświęcił wystąpienie prof. dr hab. Dariusz Jeziorny. Kolejnym prelegentem, przedstawicielem Instytutu Historii PAN i Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, był prof. dr hab. Mariusz Wołos, który zwrócił szczególną uwagę na stanowisko i postawę Rosji wobec Aktu 5 listopada oraz na wpływ dokumentu na podejmowane w późniejszym czasie działania. Konieczne było również przywołanie perspektywy francuskiej oraz brytyjskiej. Tymi zagadnieniami zajęli się: prof. dr hab. Małgorzata Gmurczyk-Wrońska oraz dr Krystian Maciej Szudarek. Ciekawym i równocześnie ważnym elementem, uzupełniającym spojrzenie Francji i Wielkiej Brytanii na to wydarzenie, było przywołanie różnorodnych przykładów pochodzących z prasy. Kwestie te poruszyli: dr hab. Krzysztof Kania, który zbadał, jak prasa brytyjska wypowiadała się na temat tego dokumentu, i dr hab. Małgorzata Nossowska, która przedstawiła perspektywę prasy francuskiej. Nie należy tutaj także zapominać o Szwajcarii, która ze swojej strony także wyraziła opinię na temat ustanowienia Aktu 5 listopada, co przybliżył zgromadzonym dr hab. Piotr Bednarz.

Kolejne panele konferencji zostały poświęcone zagadnieniom związanym ze stanowiskiem sąsiednich narodów oraz ich stronnictw politycznych wobec Aktu 5 listopada. Zajęto się również stosunkiem Polaków i polskich stron-

nictw politycznych wobec tego wydarzenia. Pierwszy z prelegentów prof. dr hab. Romuald Turkowski zaprezentował referat pt. „Obraz Królestwa Polskiego w świetle wiejskiej prasy czesko-słowackiej w latach 1916–1918”. Ujęcie czeskie kontynuował dr Józef Szymeczek w wystąpieniu „Oddźwięk Aktu 5 listopada na ziemiach czeskich”. W tej części pojawiły się także odwołania do perspektywy litewskiej, białoruskiej oraz ukraińskiej. Ważnym wystąpieniem był też referat dr. hab. Lecha Krzyżanowskiego pt. „Akt 5 listopada i jego reperkusje w pruskiej i austriackiej części Górnego Śląska”. Stronę polską przedstawił prof. dr hab. Jacek Gzella w referacie pt. „Władysław Studnicki – czy »ojciec« Aktu 5 listopada”. Ujęciem problemu ze strony inteligencji krakowskiej zajął się dr Przemysław Marcin Żuchowski. Należy również wspomnieć o wystąpieniach dr. hab. Grzegorza Zackiewicza pt. „Przyszła Polska i Europa w koncepcjach polskich socjalistów” i dr. Zbigniewa Girzyńskiego, który skupił się na stanowisku arcybiskupa warszawskiego Aleksandra Krakowskiego wobec Aktu 5 listopada. Stanowisko Lubelszczyzny wobec wprowadzonego dokumentu przedstawił dr hab. Marek Sioma.

Drugiego dnia konferencji podczas ostatniego panelu poruszono problemy związane z konsekwencjami Aktu 5 listopada dla ziem polskich. Prelegenci omawiali różnorodne zagadnienia, umieszczając je w kontekście politycznym. Na początku pojawiły się kwestie gospodarczo-społeczne, którymi zajęli się prof. dr hab. Piotr Ostaszewski oraz mgr Krzysztof Kloc. Zagadnieniom administracyjnym uwagę poświęcił dr hab. Janusz Mierzwa w wystąpieniu „Dobroek Tymczasowej Rady Stanu i Rady Regencyjnej w budowie aparatu administracyjnego Polski niepodległej”. Prawnym i międzynarodowym uwarunkowaniem przyjrzał się bliżej prof. dr hab. Grzegorz Górski. Problemy wojskowo-polityczne zostały poruszone przez prof. dr. hab. Jana Snopkę w referacie pt. „Wpływ Aktu 5 listopada 1916 r. na dalsze losy Legionów Polskich”, a także przez prof. dr. hab. Piotra Cichorackiego w wystąpieniu „Kryzys moralny w formacjach legionowych 1916–1917 i jego konsekwencje”. Postać Józefa Piłsudskiego była głównym tematem referatu pt. „Listopadowe gry Piłsudskiego”, który wygłosił prof. dr hab. Włodzimierz Suleja. Geopolitycznym wymiarem ziem polskich po Akcie 5 listopada 1916 r. zajął się prof. dr hab. Arkadiusz Adamczyk, natomiast wystąpienie dr. hab. Wojciecha Piaska poświęcone zostało spojrzeniu polskiej historiografii XX wieku na Akt 5 listopada.

Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „Akt 5 listopada 1916 roku – konsekwencje dla Polski i Europy” zakończyła się bardzo interesującą i owocną dyskusją na temat zaprezentowanych referatów oraz obecnego stanu badań omawianego zagadnienia. Podsumowania obrad dokonał prof. dr hab. Ryszard Sudziński, który również serdecznie podziękował wszystkim prelegen-

tom oraz zgromadzonym słuchaczom za przybycie i uczestnictwo w sesji. Podziękowania złożył także komitet organizacyjny konferencji w składzie: prof. dr hab. Jarosław Kłaczek, dr hab. Krzysztof Kania oraz dr Zbigniew Girzyński.